

AVOIN RUOKATUNTI MESSUKYLÄN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖSSÄ

Tytti Jauhiainen

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumis-
vaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoi-
suus

Kaikki luotusi tarkkaavat sinua, Herra,
ja odottavat ruokaansa ajallaan.

Psalmi 104:27

TIIVISTELMÄ

Jauhiainen, Tytti. Avoin ruokatunti Messukylän seurakunnan diakoniatyössä. Syksy 2013, 42 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli auttaa Messukylän seurakunnan diakoniatyöntekijöitä arvioimaan seurakunnassa järjestettävän avoimen ruokatunnin tarpeellisuutta seurakunnassa tehtävän diakoniatyön kentässä. Seurakunta järjestää kaikille avoimen, edullisen ruokailumahdollisuuden joka viikko neljällä eri seurakuntatalolla. Tutkimuskysymyksinä olivat: 1) Mitä merkityksiä ruokatuntiin osallistujat antavat toiminnalle? 2) Onko ruokatuntitoiminta diakoniatyön ytimessä?

Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastatteleamalla ruokatunnin asiakkaita. Haastateltavia oli yhteensä kuusi henkeä, kolme naista ja kolme miestä. Lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin havainnoimalla ruokatuntitilannetta. Havainnointimenetelmänä oli sekä osallistuvaa että osallistumattomaa havainnointia.

Litteroidusta haastatteluaineistosta tehtiin sisällönanalyysi. Aineiston perusteella saatiin nostettua esiin ne merkitykset, joita asiakkaat ruokatunnille antavat. Näitä ovat yhteisöllisyys, lähimmäinen, kohtaaminen ja yhteinen ateria. Nämä käsitteet ovat myös olennainen osa diakoniaa.

Ruokatuntitoiminnan voidaan katsoa olevan diakoniatyön ytimessä, koska se on yhteinen ateria, jossa hengellisyys on läsnä. Lisäksi toiminnalle on ominaista sekä yhteisöllisyys että kohtaaminen.

Asiasanat: diakonia, ateriayhteys, yhteisöllisyys, kohtaaminen, lähimmäinen

ABSTRACT

Jauhiainen, Tytti

Public Food Service in Diaconal work in Messukylä Parish.

42 p., 3 appendices. Language: Finnish. Autumn 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Deacon Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The aim of this thesis was to help the social workers in the parish of Messukylä to analyze the need for public food service in the context of the parish deacon work. The Messukylä parish organizes inexpensive public food service every week in four different church community centers. The research questions were: 1) What is the significance of the public food service for participants? 2) Is the public food service central part of the church deacon work?

The research was qualitative including participative and non-participative observations. The data were collected by interviewing three male and three female participants in the public food service. In addition, supporting data were collected by observing the public food service as a whole.

The contents of the transcribed interviews were analyzed. Based on the analysis, the significance of the public food service for the participants could be determined. It includes sense of community and neighbor, encounter and common meal. These concepts are essential part of the deacon work.

The public food service can be viewed as being central part of church deacon work as it is common meal with spirituality. In addition, it offers sense of community and encounters for the participants in the food service.

Keywords: deacon work, fellowship over a meal, sense of community, encounter, neighbor

SISÄLTÖ

1 JOKAPÄIVÄINEN LEIPÄ	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	9
2.1 Työttömien ruokailusta avoimeen ruokatuntiin.....	10
2.2 Ruokatunnin nykytilanne.....	11
3 MITÄ ON DIAKONIA?	13
3.1 Diakonian määrittelyä	13
3.2 Diakonian käytännön toteutuminen.....	15
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	18
4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymys ja tavoitteet.....	18
4.2 Aiheesta tehdyt aiemmat tutkimukset	19
4.3 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	20
4.4 Haastattelujen ja havainnoinnin kuvaus.....	21
4.5 Kerätyn tutkimusaineiston analyysi	23
4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	24
5 TUTKIMUSTULOKSET	26
5.1 Haastattelujen tulokset	26
5.2 Havainnointitulokset.....	30
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	31
LÄHTEET	35
LIITTEET	
Liite 1. Tutkimuksen haastattelurunko.....	38
Liite 2. Tutkimuksen havainnointilomake	39
Liite 3. Sisällönanalyysi haastatteluaineistosta	40

1 JOKAPÄIVÄINEN LEIPÄ

”Anna meille meidän jokapäiväinen leipämme”, rukoilemme Isä meidän rukouksessa messussa ja monessa muussa seurakunnan tilaisuudessa. Häkkisen mukaan rukouksen pyyntö liittyy nimenomaan ruokaan. Köyhän ihmisen on välttämätöntä saada jokapäiväinen ravinto. (Häkkinen 2010a, 278.) Kaikille suomalaisille leivän syöminen ja lämmin ateria päivittäin ei ole itsestään selvä asia. Kirkkohallituksen tilastojen mukaan vuonna 2012 Suomessa järjestettiin 10 494 edullista tai ilmaista ruokailutilaisuutta, joihin osallistui 634 351 ruokailijaa (Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012, 99).

Diakoniatyössä minua kiinnostaa sen moninaisuus ja laajuus. Kun aloitin koulutautumisen diakoniksi, mietimme yhdessä Messukylän seurakunnan työntekijöiden kanssa opinnäytetyölleni aihetta, joka liittyisi seurakunnassa tehtävään diakoniatyöhön. Tämän päivän yhteiskunnassa on paljon erilaista hätää: nälkää, sairautta, taloudellista puutetta, yksinäisyyttä ja avuttomuutta omien asioiden hoitamisessa. Millä tavalla näitä asioita voi laittaa tärkeysjärjestykseen? Mihin diakoniatyön voimavaroja ja taloudellista avustamista suunnataan ensisijaisesti? Sen kysymyksen äärellä Messukylän seurakunnan diakoniatyöntekijät ovat miettiessään seurakunnassa järjestettävien ruokatuntien merkitystä. Ruokatunti on neljä kertaa viikossa järjestetty, kaikille avoin, edullinen ruokailu. Tutkimukseni tärkeimmäksi aiheeksi nousi kysymys siitä, onko seurakunnan ruokatuntitoiminta diakoniatyön ytimessä.

Opinnäytetyössäni selvitän ensin, miten diakoniatyön käsite yleisesti ymmärretään, jotta voisin vastata tutkimuskysymykseeni. Kysymykseen vastaamisessa tarvitsen erilaisia näkökulmia: toisaalta käsittelen teoreettisempaa, kirjallisuudessa esitettyä näkemystä asiasta mutta myös konkreettisemmin asiakkaiden antamaa merkitystä ruokatuntitoiminnalle. Kohtaavatko nämä kaksi puolta toisensa?

Tutkimuksessani viitataan useassa kohdassa myös kirkontupatoimintaan. Sillä on läheinen yhteys ruokatuntitoimintaan, koska keittäjä on palkattu nimenomaan näitä kahta toimintamuotoa varten ja ne järjestetään samoina päivinä. Kirkontupa on viikoittainen, aamupäivisin kokoontuva aikuisille suunnattu ohjelmallinen tilaisuus, jonka jälkeen voi jäädä syömään. Ruoan hinta on 3,5 euroa eli korkeampi kuin ruokatunnin 2 euron ateria. Ruoka on kuitenkin pääasiassa sama.

Ruokatunnilla käyvistä ruokailijoista kaikki eivät ole diakoniatyön vastaanottojen asiakkaita. Toiston välttämiseksi käytän tekstissä ilmaisuja ruokatunnilla kävijä, ruokailija ja asiakas samassa merkityksessä.

Diakoniasta kirjoitetussa kirjallisuudessa ja tutkimuksissa viitataan yleensä kirkkojärjestykseen, joka velvoittaa seurakuntaa ja seurakuntalaisia hädässä olevien ihmisten auttamiseen (Kirkkojärjestys 4:3). Diakoniatyöllä on kuitenkin kirkkojärjestystä pidemmät perinteet. Kristillisen uskon ytimeen on Jeesuksen opetuksista alkaen kuulunut lähimmäisestä välittäminen. Ehtoollisen yhteydessä vietetyt rakkauden ateriat ovat alkuseurakunnassa olleet tilanteita, joissa on tasattu aineellisen hyvän epätasaista jakautumista. Osana seurakunnan elämää on luovuttamattomasti ollut auttaminen ja palvelu sekä lähimmäisen huomioon ottaminen, toisin sanoen diakonia. (Koskenvesa 2002, 35–36.)

Suomessa ruoan jakaminen köyhille aloitettiin 1990-luvulla, ja sitä pidettiin käsittelemättömänä, koska hyvinvointivaltiossa ei kenenkään pitänyt nähdä nälkää. Ruoan jakamisella haluttiin tehdä köyhien asemaa tunnetuksi ja protestoida hyvinvointivaltion heikkoutta vastaan. (Latvus 2010, 120.) Ruoan jakaminen ei jäänyt pelkäsi protestiksi ja 1990-luvun laman ilmiöksi, vaan toiminta on vakiintunut täydentämään sosiaaliturvaa. (Koivula, Ohisalo & Saari 2013, 5; Latvus 2010, 120.)

Tällä hetkellä keskustellaan mahdollisuudesta myydä ylijäänyttä kouluruokaa tai antaa kaupoissa ilmaiseksi elintarvikkeita, joiden viimeinen myyntipäivä on lähestymässä. Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran toukokuussa voimaan tulleen ohjeistuksen mukaan (Evira i.a.) suurkeittiöissä ja ravintoloissa kertaalleen esillä ollut ruoka voidaan lahjoittaa esimerkiksi ruoka-apuun. Ruoka, joka on aiemmin päätynyt roskiin, voidaan nyt antaa syötäväksi. Tämä antaa mahdollisuuden

myös seurakunnan ruoka-avun järjestäjille välittää ylijäänyttä ruokaa sitä tarvitseville. (Loikkanen 2013.) Yle uutisoi 18.9.2013 jyvaskyläläisestä Vaajakummun koulusta, joka myy kouluruokailun ylijäämän edullisesti koulun ulkopuolisille henkilöille. Lähiseudun asukkaat ovat voineet käydä edullisella lounaalla koulussa. (Yle uutiset 2013.) Olisiko tällaisesta käytännöstä muodostumassa hyvinvointivaltion ylläpitämä ruokailu vähävaraisille? Voiko se olla merkki siitä, että aikoinaan järjestetty protesti on vihdoinkin huomattu ja diakoniatyön antama esimerkki vähävaraisten ruokailujen järjestäjänä on ollut tienviittana sille, kuinka yhteiskunnan tulisi toimia? Diakoniatyön historiassa on käynyt samalla tavalla aikaisemminkin, esimerkiksi köyhäinhoidon, sairaanhoidon ja velkaneuvonnan kohdalla.

Uskosta ja rakkaudesta syntyvää lähimmäisen palvelemista eli karitatiivisuutta on pidetty kaikkina aikoina diakonian perustehtävänä. Diakoniatyön konkreettiseen ilmenemiseen ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliset olot eri ilmiöineen, sen kohteet ovat muuttuneet ja laajentuneet, mutta diakonia on aina käsitetty työksi, jonka tavoitteena on lievittää tai jopa poistaa ihmisen hätää. Diakonialla tehdään konkreettiseksi rakkauden käskyä (Kansanaho & Hissa 1972, 93.)

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Messukylän seurakunta on yksi Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän yhdestätoista seurakunnasta. Messukylä on alueena laaja seurakunta. Se muodostuu kahdesta pitkstä teiden varsille muodostuneesta taajamajonosta, jotka rajoittuvat pohjoisessa Teiskontiehen ja etelässä Messukylänkadun ja Kangasalantien välille ja ympäristöön. Näiden teiden välillä ei juuri ole julkista poikittaisliikennettä. Jäsenmäärältään Messukylän seurakunta on Tampereen suurin. Alueella asuu kaikenikäisiä ihmisiä yhteensä 45 238, joista seurakunnan jäseniä on 33 108 (Tampereen ev.lut. seurakuntien keskusrekisteri 2012, 3).

Seurakunnan alueella on seitsemän seurakuntakotia/taltoa. Seurakunnassa on diakoniatyössä kuusi vakituista diakonian viranhaltijaa, yksi määräaikainen diakoni ja yksi yhteinen määräaikainen viranhaltija yhteisesti Teiskon seurakunnan kanssa sekä keittäjän toimi. Keittäjä hoitaa vapaaehtoisten avustajien kanssa diakoniatyön järjestämien kirkontupien ja ruokatuntien ruoan hankkimisen, valmistamisen ja tarjoilun. Ruokatunnilla on aina mukana yksi diakoniatyöntekijä, joka useimmiten pitää myös ruokailun aluksi hartauden. (Virpi Pohjanen, henkilökohtainen tiedonanto 9.9.2013.)

Vuodesta 2004 Messukylän seurakunnassa on järjestetty ruokatuntitoimintaa neljällä eri seurakuntatalolla eri puolilla seurakuntaa. Ruokatuntien järjestämispaikat ovat vaihdelleet hieman esimerkiksi seurakuntakotien remonttien takia. Silti ne ovat koko ajan olleet yhteydessä kirkontupatoimintaan, jossa on myös mahdollista osallistua yhteiselle aterialle. (Virpi Pohjanen, henkilökohtainen tiedonanto 9.9.2013.)

2.1 Työttömien ruokailusta avoimeen ruokatuntiin

Seurakunnan diakoniatoimikunta alkoi pohtia vuonna 1992, miten seurakunta voisi vastata työttömyyden mukanaan tuomiin haasteisiin. Esille tuli mahdollisuus järjestää työttömille edullinen ruokailu. Ensivaiheessa yhteistyökumppanina oli Tampereen Sininauha. (Diakoniatoimikunnan pöytäkirja 2/92.) Syksyllä 1992 työttömille järjestettiin ruokailu neljä kertaa. Ruokailut toteutettiin kokeiluna, ja diakoniatoimikunta päätti, että jatkossa ateriapalvelua tarvitsevat työttömät ohjataan syömään kirkontupiin ja tarvittaessa annetaan rahaa ruokaostokseen (Diakoniatoimikunnan pöytäkirja 4/92). Vuonna 1995 diakoniatyöntekijät alkoivat jakaa elintarvikkeita sisältäviä ruokakasseja ja samana vuonna marraskuun alusta Messukylän seurakunta liittyi mukaan Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän ja Settlementi ry:n yhteistyönä käynnistämään ruokapankkitoimintaan (Diakoniatyön johtokunta pöytäkirja 4/95).

Ruokapankkitoiminta osoittautui heti tarpeelliseksi. Ruokakassien jakamisen yhteydessä aloitettiin Messukylän seurakuntatalolla työttömille tarkoitettu aamupala kerran viikossa. Ruokakassien jakaminen toi uusia asiakkaita, ja työntekijät huomasivat, että monet kassien hakijat eivät olleet ruoanlaittotoimijoita ja osa kassin sisällöstä jäi käyttämättä. Yhteistä aamupalaa toteutettiin noin kymmenen kertaa. Toiminta loppui, koska todettiin, että kävijät olisivat tarvinneet ravitsevampaa ruokaa ja toisaalta aamu ei ollut asiakkaiden näkökulmasta paras mahdollinen aika kokoontua yhteen. (Eliisa Ala-Kuusisto, henkilökohtainen tiedonanto 6.9.2013.)

Aamupalakokeilun jälkeen siirryttiin takaisin ateriapalveluun. Uudenkylän ja Messukylän seurakuntakodeilla toimivien kirkontupien yhteyteen järjestettiin työttömille mahdollisuus ruokailuun. Heille tarkoitettu ruokailu alkoi heti kirkontuvan ruokailun jälkeen. Työttömien yhteisen aterian järjestäminen herätti paljon keskustelua seurakunnan työntekijöiden ja kirkontuvan toimintaan osallistuvien keskuudessa. Osa työntekijöistä ja kirkontupaan osallistujista ei hyväksynyt esimerkiksi työttömien tapaa tulla ruokailemaan takki päällä. Työttömien käyttäytyminen ei ollut kirjoittamattomien normien mukaista. Riitojen välttämiseksi

yhteisen aterian järjestämisestä luovuttiin ja molemmille ryhmille järjestettiin oma ruokailu. (Eliisa Ala-Kuusisto, henkilökohtainen tiedonanto 6.9.2013; Messukylän seurakunta, toimintakertomus 1995.)

Vuosina 1996–1999 työttömällä oli mahdollisuus ruokailuun vaihtelevasti eri puolilla seurakuntaa. Vuonna 2000 ei järjestetty säännöllistä ateriapalvelua vaan ainoastaan työttömien jouluruokailut eri puolilla seurakuntaa. Vuonna 2001 käynnistyi Messukylän seurakuntakodilla kerran kuussa kokoontuva juttupiiri työttömille. Juttupiirissä valmistettiin yhdessä yhteinen ateria. Toiminta jatkui seuraavina vuosina. (Messukylän seurakunta, toimintakertomus 1996–2002.) Ruokapankkitoiminnan purkaminen aloitettiin vuonna 2003, ja ruokakassien jakaminen loppui vuoden vaihteeseen. Apua oli päätetty kohdentaa toisella tavalla. (Messukylän seurakunta, toimintakertomus 2003.) Juttupiirin yhteisiä aterioita valmistettaessa syntyi uusi ajatus, seurakuntalaisille tarkoitettu, kaikille avoin ruokatunti, johon osallistumiseen ei tarvita mitään erityistä taustaa:

Sanassa ruokatunti on myönteinen sävy. Jokaisella on oikeus ruokatuntiin – työssä käydessä tai kotona ollessa. Ruokatunti kuuluu kaikille, se tekee ihmisistä yhdenvertaisia, jo pelkkänä nimenä lupaa. Ihmisten näkeminen yhdenvertaisina on diakoniatyötä. On tärkeää, että sellaisella ihmisellä, joka jää tyhjän päälle on joku paikka ja kellonaika, josta hän saa jotain – ruokatunnilla ruokaa, mutta hän voi myös tuntea kuuluvansa yhteisöön. (Eliisa Ala-Kuusisto, henkilökohtainen tiedonanto 6.9.2013.)

2.2 Ruokatunnin nykytilanne

Seurakunnan nykyisessä taloustilanteessa diakoniatyön määrärahat ovat vuosi vuodelta pienentyneet. Diakoniatyöntekijät joutuvat miettimään entistä tarkemmin, mihin käytössä olevat rahat suunnataan, ja he ovat alkaneet pohtia ruokatunnin tarpeellisuutta. Työntekijät eivät haluaisi pelkästään jakaa ruokaa, vaikka ruokatunnille tuntuu olevan tarvetta. Sen sijaan heitä kiinnostaa, mitä merkityksiä ruokatunnilla käyvät henkilöt antavat tälle toiminnalle. Voisiko ruokailuhetkellä olla enemmän merkitystä yhteisöllisyyden kokemisena kuin pelkkänä nälän

tydyttämisenä? Voiko lämmin ateria kerran viikossa poistaa nälkää oikeasti? Kokevatko ruokatunnilla käyvät tullessa kohdatuiksi? Vähentääkö yhteinen ateria hätää, yksinäisyyttä ja köyhyyttä? Pääsevätkö ruokatuntiin osallistuvat elämässään eteenpäin vai muodostuuko ruokatunnista riippuvuussuhde?

Keväällä 2013 ruokatunnilla kävijöiden määrä laski selvästi. Tähän mahdollisesti vaikutti se, että edellisenä syksynä ruokatunnin järjestämisessä oli katkos keittäjän pitkän sairausloman vuoksi. Sijaista ei palkattu taloudellisista syistä. Koska tiedossa oli myös kirkontupatoimintaa hoitavan vanhustyöntekijän eläkkeelle siirtyminen, seurakunnassa mietittiin, miten nämä kaksi toimintamuotoa tulevaisuudessa järjestetään vai loppuuko niiden toiminta kokonaan. (Virpi Pohjanen, henkilökohtainen tiedonanto 9.9.2013.) Syksyllä 2013 kävijöiden määrä on pysynyt suurin piirtein samana kuin keväällä. Linnainmaalla on tapahtunut pientä kasvua kävijämäärässä ja Kaukajärvellä on ruokatunnilla alkanut käydä pari kotiäitiä lastensa kanssa. (Sisko-Helena Miettinen, henkilökohtainen tiedonanto 7.10.2013.)

3 MITÄ ON DIAKONIA?

Lähden tutkimuksessani siitä oletuksesta, että diakonia on hädänalaisten auttamista. Tutkimustyö perustuu valittujen kirjallisten lähteiden peilaamiseen haastattelutuloksiin, ruokatuntitilanteen havainnointiin ja ruokatuntiin osallistuvien asiakkaiden haastatteluihin tutkimuskysymysten rajaamassa viitekehyyksessä.

Tutkimuksen keskeisimmät kirjalliset lähteet ovat diakoniatyötä käsittelevä kirjallisuus, aiemmat tutkimukset esimerkiksi ruokapankkitoiminnasta, diakonian aikakausikirja, kirkkolaki ja Messukylän seurakunnan diakoniatyön toimintakertomukset. Pääpaino kirjallisuuteen perehtymisessä on ollut diakoniatyötä käsittelevässä kirjallisuudessa.

3.1 Diakonian määrittelyä

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua. Sen tehtävänä on lievittää hätää ja auttaa ihmistä selviytymään vaikeuksienkin keskellä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Diakoniatyö on yksi seurakunnan perustehtävistä, kirkkojärjestyksessä se on sanottu näin:

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä. (Kirkkojärjestys 4:3.)

Kirkon diakoniatyötä ohjaa Jeesuksen antama esimerkki. Raamatun mukaan hän liikkui kansan vähäosaisten parissa, auttaen ja opettaen heitä. Laupiaan

Samarialaisen esimerkki kertoo meille, että kaikki ihmiset ovat tärkeitä ja samanarvoisia. (Luukkaan evankeliumi 10:25–37.)

Kirkon ja uskon sanastossa – Aamenesta Öylättiin vahvistetaan, että yksi kirkon perustuntemerkeistä on diakonia. Diakonia etsii, lievittää ja poistaa ihmisten hätää ja kärsimystä. Sen kohteena ovat heikoimmassa asemassa olevat sekä ne, jotka jäävät kaiken muun avun ulkopuolelle. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.) Kirkkojärjestys määrää myös jokaiseen seurakuntaan diakonian viran, tosin sitä lievennetään antamalla tuomiokapitulille mahdollisuus jättää virka täyttämättä määrääjäksi tai tekemällä siitä osa-aikainen (Kirkkojärjestys 6:1).

Kuusimäen mukaan kirkkoa arvioidaan tekojen perusteella. Koko kirkon elämää tulee luonnehtia diakonialla, se on kirkon todistusta maailmassa. Vain siten kirkko voi olla Jumalan valtakunnan tuntomerkinä yhteiskunnassa. Diakonia on kirkon luovuttamaton ominaispiirre. (Kuusimäki 2012, 27.) Diakonialla on tehtävä kehittää uusia toimintakeinoja, tukimuotoja ja avustamiskäytäntöjä. Diakonia-työhön kuuluu myös etsiä haavoittuvassa tilanteessa olevia ihmisiä. (Kuusimäki 2012, 48.)

Diakonia ei voi luopua ominaisuudestaan, jolla se sitoutuu köyhiin ihmisiin. Köyhiksi voidaan katsoa kaikki ne, jotka elävät tavalla tai toisella suomalaisen menestyksen kääntöpuolella. Diakonia toimii yhtenä osana erilaisten auttajien verkossa. Sen erityisominaisuus ja vahvuus on nähdä ihminen kokonaisvaltaisesti ja olla avoin myös hengelliselle ulottuvuudelle. Henkilökohtainen kohtaaminen on diakonian ydintä. Diakoniassa ei voida poistaa kaikkea hätää yhteiskunnassa, mutta yksittäisen ihmisen hätää voidaan poistaa kohtaamalla hänet. (Huotari 2008, 7–9.)

Seurakunnan tekemä diakoniatyö on luonteeltaan kokonaisvaltaista. Veikkola puhuu diakonian ja ihmisen kohtaamisesta henkis-sielullis-ruumiillisena kokonaisuutena kaikkine sosiaalisine ulottuvuuksineen. Tämä rajaus tekee diakoniatyöstä erilaista kuin muu seurakunnassa tehtävä työ. Se erottuu myös sosiaalityöstä hengellisen ulottuvuutensa vuoksi. (Veikkola 2002, 119.)

Nälkä on konkreettinen asia, ilman ruokaa ihminen ei pysy elossa. Ruokaan liittyy kuitenkin myös sosiaalinen puoli. Yhteisessä ruokapöydässä keskustellaan ja tullaan mahdollisesti ravituksi myös henkisesti. Yhteisellä aterialla on ollut suuri merkitys varhaisessa kristinuskossa. Se on ollut sosiaalisesti tärkeä tapahtuma, jossa ei ole ollut kyse pelkästään nälän poistamisesta. Yhdessä syödessä on saanut jakaa oman elämänsä tärkeitä asioita toisten kanssa, siellä ei ole ollut istumajärjestystä ja ruokailijoita on yhdistänyt Jumalan siunaama ruoka. Ruokaa on riittänyt yhtä paljon niin rikkaille kuin köyhille, erityisesti köyhistä on pidetty huolta. (Häkkinen 2010b, 130.)

Häkkinen tuo Raamatun pidot myös tähän päivään kysymällä: Miksi seurakunnissa järjestettävät ruokailut ovat pääasiassa köyhien omia ruokailuja? Ne voisivat olla kohtaamispaikkoja eri sosiaaliluokista tuleville ihmisille. Häkkisen mielestä seurakunnassa voitaisiin järjestää enemmän kaikista yhteiskuntaluokasta kokoavia aterioita. Hän tarjoaa ruokailun kustannusten peittämiseen sellaista vaihtoehtoa, että varakkaammat seurakuntalaiset voisivat anonyymisti maksaa ruokailusta koituvat kustannukset. (Häkkinen 2010c, 137–138.)

3.2 Diakonian käytännön toteutuminen

Miten sitten määritellään avun tarvitsijat, köyhät ja hädässä olevat? Hiilamo ja Hiilamon mukaan ihmisten käyttäytymisen, ominaisuuksien, olosuhteiden ja kohtaloiden tyypittely on vaikeaa. Vaikeaan tilanteeseen elämässä on voinut joutua omasta käyttäytymisestä johtuvista syistä. Omaan tilanteeseen ovat kuitenkin voineet vaikuttaa myös rakenteelliset syyt, esimerkiksi heikko koulutustaso. Toisaalta joskus asiaan vaikuttaa pelkkä huono onni tai sairastuminen. Auttajan omat arvot vaikuttavat siihen, miten ja minkälaisia hädässä olevia hän haluaa auttaa. (Hiilamo & Hiilamo 2007, 59–62.) Diakoniatyössä sitoudutaan köyhiin kysymättä sitä, mitkä ovat köyhyyteen johtavat syyt.

Kun ollaan kirkossa töissä, erityisesti diakoniatyössä auttaminen on osa ammat-
tia. Diakonia on auttamisen erityinen ilmentymä, osa kirkon ydintehtävää. Siinä
miten tätä tehtävää toteutetaan, vallitsee suuri vapaus. (Latvus & Elenius 2007,
13,15.)

Käytäntö on osoittanut, että työntekijä itse tai työtiimi määrittelee työnsä paino-
pisteet. Painotukset voivat vaihdella eri seurakunnissa hyvinkin paljon. Työnte-
kijän itsensä voi olla ihanteellista saada tehdä sellaista diakoniatyötä, minkä
hän kokee tärkeäksi ja mihin hänellä on motivaatiota ja mahdollisesti erityisiä
lahjoja. Yksittäisen työntekijän voi olla vaikeaa muuttaa työnsä painopistettä
tarvittaessa. Kuitenkin, kun diakonia joutuu sopeutumaan yhteiskunnassa ta-
pahtuviin muutoksiin, joutuu työntekijäkin miettimään työtötään. (Malkavaara
2007, 120.)

Kirkkojärjestyksen lisäksi diakoniatyötä ohjaa kirkkohallituksen tekemä mallijoh-
tosääntö (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c), joka Messukylässäkin on
käytössä. Johtosääntö määrittelee lakitekstienomaisesti yleisiä suuntaviivoja,
tehdessä niistä kuitenkin konkreettisempia kuin pelkkä kirkkojärjestyksen teksti.
Yhteinen keskustelu diakoniatyöntekijöiden säännöllisesti kokoontuvassa tiimis-
sä palaa aina välillä johtosäännön antamiin suuntaviivoihin, mutta niitä ei ole
systemaattisesti kirjoitettu auki juuri Messukylän seurakunnan diakoniatyöhön
sopivaksi.

Kirkon strategia, joka ulottui vuoteen 2012, on nimeltään Läsnäolon kirkko. Sii-
nä puhutaan avoimesta yhteisöstä, joka kutsuu kaikkia mukaan. Visiossa kiinni-
tetään huomiota kirkkoon, joka on läsnä suomalaisessa todellisuudessa, kohtaa
ihmiset henkilökohtaisella tasolla ja siinä elinpiirissä, jossa he elävät. Visiossa
pidetään tärkeänä henkilökohtaista vuorovaikutusta ihmisten kanssa. (Kirkko
muutosten keskellä 2004, 85.)

Meidän kirkko, kirkon uusi, vuoteen 2015 ulottuva strategia vahvistaa samoja
asioita. Kirkon diakoninen tehtävä on toteuttaa lähimmäisen rakkautta ja huo-
lehtia lähimmäisistä. Kirkko on yhteisö, joka edistää ja välittää lähimmäisen rak-
kautta rohkeasti. Strategian mukaan työntekijän tulee vahvistaa etsivää ja tutki-
vaa työtötään, jotta avun tarve pystytään ennakoimaan ja tunnistamaan ja anta-

maan henkistä, hengellistä, fyysistä, sosiaalista ja taloudellista apua. Heikompia ihmisiä pyritään auttamaan löytämään omat voimavaransa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.d.)

Mahdollisuus tavata toisia ihmisiä silloin tällöin saa aikaan yhteisöllisyyttä mikä luo turvallisuuden tunnetta. Yhteisössä voi kokea kuuluvansa johonkin, olla positiivisessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja luoda sosiaalisia suhteita. Yhteisössä on ymmärrystä toisia ihmisiä kohtaan ja se kasvattaa kykyä asettua toisen asemaan. Yhteisöllisyydellä voidaan torjua yksinäisyyttä ja syrjäytymistä Yhteisössä on matalampi kynnyks luoda tuttavuutta toisiin ihmisiin. (Turvallinen kaupunki. Yhteisöllisyys ja osallisuus i.a.)

Ruokatunti auttaa nälkään ja myös sosiaalisesti pienen toimeentulon varassa elävän arjen tuomissa yllättävissä menoissa, samoin kuin Tampereen seurakuntien RuokaNyssen ruokakassi. Itä-Suomen yliopiston teettämässä ruoka-apatutkimuksessa Tampereella tammi-maaliskuussa 2013 todetaan, että erilais-ten etuuksien varassa elävälle henkilölle pienikin ylimääräinen kulu, esimerkiksi yllättävät terveyskulut, vaikuttavat kohtalokkaasti pärjäämiseen. Näissä kriisitilanteissa ruoka-apu voi antaa väliaikaista helpotusta. (Koivula ym. 2013.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Seurakunnassa järjestettävä ruokatuntitoiminta on etsinyt paikkaansa ja muuttanut muotoaan useamman kerran. Jotta työntekijöiden pohtiman kysymyksen ja toiminnan tausta tulisi ymmärrettäväksi, on tutkimusta varten käyty läpi sekä seurakunnan toimintakertomukset että diakoniatyön johtokunnan pöytäkirjat vuodesta 1990 alkaen. Toiminnassa ollaan taas tultu taitekohtaan, jossa mietitään, onko tämä oikea tapa tehdä diakoniatyötä.

Lukemalla Diakonian tutkimuksen aikakausikirjan numeroita saa hyvän käsityksen erilaisista diakoniaa käsittelevistä julkaisuista ja diakoniatyötä tutkivien henkilöiden kirjoittamista kirjoista ja tutkimuksista. Niiden avulla pääsee syventymään diakoniatyön määritelmiin.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tutkimuskysymys ja tavoitteet

Opinnäytetyö lähtee diakoniatyöntekijöiden todellisesta tarpeesta priorisoida työtänsä. Parhaassa tapauksessa tutkimuksen tulokset auttavat kiteyttämään työn tekemistä laajassa diakoniatyön kentässä.

Tässä opinnäytetyössä pyritään vastaamaan siihen, onko Messukylän seurakunnan järjestämä avoin ruokatunti diakoniatyön ytimessä. Kysymys on tärkeä, sillä seurakunnan resurssit ovat niukat. Toiminta on taloudellisesti iso asia. Ruoasta kerättävä maksu on niin pieni, ettei se kata edes ruoka-aineskustannuksia.

Diakonia on käsitteenä laaja ja sisältää monta erilaista tapaa tehdä konkreettista työtä. Kaikki työtavat kuitenkin sisältävät myös hengellisyyden näkökulman, joka on tärkeä osa diakoniatyötä. Tutkimuksessa en käsittele diakonian virkaky-

symystä. Tutkimuksessa sivuan diakonian teologiaa ja keskityn konkreettisen diakoniatyön toteuttamiseen.

4.2 Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset

Jyrki Pikkarainen (2010) on tehnyt haastattelututkimuksen Tampereen Kalevan seurakunnassa järjestettävästä työttömien ruokailusta. Pikkarainen on tutkinut ruokailussa aterioivien kokemuksia ruokailuun osallistumisesta sekä heidän käsitystään tilaisuuden merkityksestä. Tärkeimmiksi merkityksiksi hän on saanut: 1) osallistuminen lisää sosiaalista vuorovaikutusta 2) yhteisöstä on tullut sen jäsenille tärkeä vertaisryhmä 3) osallistuminen aktivoi ja 4) osallistujat kokevat oman aktivoitumisensa mielekkäänä. Pikkaraisen aihe on omaa tutkimusaihetani hyvin lähellä, mutta hänen näkökulmansa painottuu työttömyyteen ja yksilön kokemukseen. Omassa tutkimuksessani pyrin selvittämään ruokailutilanteen merkitystä diakoniatyön yhtenä toimintamuotona. Onko ruokailulla muutakin merkitystä kuin nälän poistaminen?

Erika Puro (2012) on tutkinut teemahaastattelulla Konginkankaan kappeliseurakunnan tarjoamaa diakoniatyön aamupuuroa yhteisöllisyyden näkökulmasta. Päätulokseksi Puro on saanut viisi yhteisöllisyyttä kuvaavaa piirrettä, jotka ovat sitoutuminen, luottamus, tasavertainen kohtaaminen, vastuunotto ja yhteenkuuluvuus. Lisäksi haastateltavat ovat antaneet aamupuurolle seuraavia merkityksiä: fyysisen hyvinvoinnin edistäjä, psyykkisen toimintakyvyn ylläpitäjä, sosiaalisen kanssakäymisen lisääjä, seurakuntayhteyden mahdollistaja, arjen helpottaja ja yhteiskunnallinen vaikuttaja.

Pia Kangas (2011) on kartoittanut tutkimuksessaan Tampereen Harjun seurakunnan työttömien ruokailua, sen työntekijätarvetta, työnjakoa ja ruokailun kehittämistä ruokailun konkreettisen järjestämisen ja työntekijätarpeen näkökulmasta. Tutkimustyö oli kehittämishankepainotteinen. Sen päätuloksena todetaan, että ruokailun toteuttamisen ja sujuvuuden varmistamiseksi Harjun seura-

kunnan tulee rekrytoida lisää vapaaehtoistyöntekijöitä sekä organisoida uudeen työntekijöiden työtehtäviä. Lisäksi Kangas painottaa, että ruokailutoiminnan kehittämistyö on hanke, jota on vietävä eteenpäin myös tulevaisuudessa, mieluiten tiimityön muodossa.

4.3 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Aineisto ruokatuntitoiminnasta on kerätty diakoniaharjoittelun aikana keväällä 2013. Harjoittelu on suoritettu Messukylän seurakunnassa helmi-maaliskuussa, ja harjoittelujakso kesti kuusi viikkoa.

Olen vakituksessa virassa Tampereen seurakuntien nuorisotyössä ja työalueenani on Messukylän seurakunta. Tämän johdosta työympäristö työntekijöiden oli minulle jo entuudestaan tuttu. Hain kuitenkin harjoittelijaksi omaan seurakuntaani, koska halusin ymmärtää ja sisäistää nimenomaan sen, mitä on seurakunnan diakoniatyö.

Ruokatuntitoimintaa järjestetään neljällä eri seurakuntatalolla: Linnainmaalla, Uudessakylässä, Kaukajärvellä ja Messukylässä. Ruokatunti on noin tunnin mittainen tilaisuus, joka alkaa hartaudella. Paikalla on diakoniatyöntekijä ja keittäjä. Ruokatuntitoimintaa toteuttavilla seurakuntataloilla on kunnolliset keittiötilat ja ruokailu tapahtuu joko seurakuntasalissa tai keittiön läheisyydessä sijaitsevassa kahviotyyppisessä tilassa.

Tutkimuksen kohderyhmä, ruokatunnilla kävijät, ovat keski-ikästään yli viisikymmentävuotiaita enemmistön heistä ollessa miehiä. Joukossa on mukana myös nuorempia henkilöitä esimerkiksi opiskelijoita. Tutkimusta tehdessä ruokatunnille osallistui noin 10–15 asiakasta / ruokailupaikka. Ruokailuun tullessa ei tarvitse esittää mitään korttia eikä kertoa mistäpäin kaupunkia saapuu.

Jokaisella seurakuntatalolla on oma muutaman hengen porukka, joka ruokailee vain tällä nimenomaisella talolla. He ovat todennäköisesti aivan lähiympäristös-

tä tulevia henkilöitä. Noin 5–6 ruokailijaa kiertää kaikissa neljässä paikassa syömässä. Lisäksi Linnainmaan seurakuntatalolla käy syömässä Aitolahden seurakunnan diakoniatyön antamalla lupakortilla vakituinen noin 3–5 hengen joukko. Messukylän seurakunta laskuttaa Aitolahden seurakuntaa näistä kävijöistä. Kävijämäärät vaihtelevat päivittäin, viikoittain ja seurakuntataloittain. Osallistuessani ruokatunneille opiskelijana tuli ilmi, että osa ruokailijoista ei asukaan Messukylän seurakunnan alueella ja että he käyvät myös muiden seurakuntien järjestämissä ruokailutilanteissa.

4.4 Haastattelujen ja havainnoinnin toteutus

Yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa on haastattelu. Haastattelemalla on mahdollisuus tarkentaa kysymyksiä ja keskustella kysytystä asiasta haastateltavan kanssa enemmänkin. Tekemääni puoli-strukturoitua haastattelua voidaan sanoa myös teemahaastatteluksi. Siinä edetään keskeisten, etukäteen valittujen teemojen mukaisesti. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen. Haastattelun teemat liittyvät tutkittavasta asiasta jo aiemmin tiedettyihin ilmiöihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–75.)

Havainnointi on toinen laadullisen tutkimuksen yleinen tiedonkeruumenetelmä. Havainnoinnin avulla voidaan monipuolistaa haastatteluista saatua tietoa. Sen avulla voidaan haastattelussa saatu tieto nähdä paremmin oikeissa yhteyksissä. Osallistumattomassa havainnoinnissa tutkija on pelkästään ulkopuolinen tarkkailija. Osallistuvassa havainnoinnissa hän on aktiivinen toimija tutkimuksensa tiedonantajien kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81–82.)

Tutkimuksessa kerätty aineisto, koostuu sekä haastatteluista että osallistuvasta ja osallistumattomasta havainnoinnista. Nämä aineistonkeruumenetelmät täydentävät toisiaan: pelkästään ihmisiä tarkkailemalla ei voi päätellä, miten merkittävää toiminta heille on, ja toisaalta aitoa tilannetta havainnoimalla voi tehdä

huomioita siitä, toimivatko ihmiset siten kuin he haastattelussa kertovat toimivansa. Ruokatunnin tapahtumien havainnointi mahdollisti erityisesti ihmisten välisen vuorovaikutuksen tutkimisen.

Osallistuin ruokatuntiin yhteensä 12 kertaa, joista neljällä kerralla tein pelkääntään havainnoita. Osallistumattoman havainnoinnin järjestäminen oli tarpeen, koska työtehtävien hoitaminen vei osan huomiosta ja osallistumaton havainnointi takasi mahdollisuuden keskittyä pelkkään havainnointiin. Muina kertoina pidin hartauden ja keskustelin aktiivisesti asiakkaiden kanssa. Tuolloinkin minulla oli mahdollisuus havainnoida ruokatuntitilannetta oman työni lomassa.

Laadin osallistumatonta havainnointia varten erillisen lomakkeen (Liite 2). Otsikoin siihen etukäteen erillisiä kohtia, joiden arvelin liittyvän olennaisesti opinnäytetyön aiheeseen: muun muassa ketä oli paikalla, mitä hartauden aikana tapahtui, millaisia kontakteja asiakkaat loivat sekä toisiinsa että työntekijöihin. Lisäksi lomakkeessa oli vapaata kirjoitustilaa muille erityisille huomioille.

Haastateltavia oli vaikea saada. Kun kerroin ruokatunnin alussa tekeväni opinnäytetyötä ja tarvitsisin haastateltavia, kukaan ei ilmoittautunut minulle. Tämän vuoksi jouduin henkilökohtaisesti pyytämään asiakkaita haastateltaviksi. Valitsin henkilöitä, joita olin nähnyt ruokatunnilla useamman kerran, koska ajattelin, että heille on jo muodostunut mielipiteitä toiminnasta. Lisäksi yritin saada haastateltaviksi saman verran sekä miehiä että naisia. Tämä onnistuikin, haastateltavia kertyi yhteensä 6 henkeä, kolme miestä ja kolme naista. Tein kaksi parihaastattelua, koska haastateltavat olivat halukkaampia osallistumiseen kaksittain.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistykseen, vaan siinä pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa ja antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. Haastateltavien määrällä ei ole niin suurta merkitystä. Tärkeämpää on se, että haastateltavilla on kokemusta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Käytin haastattelussa puolistrukturoitua haastattelutapaa. Kysymysrunko (Liite 1), jonka mukaan edettiin jokaisen haastateltavan kohdalla, oli valmisteltu etukäteen. Haastattelut tehtiin heti ruokatunnin jälkeen erillisessä huoneessa, jossa saimme olla rauhassa. Keskustelut nauhoitettiin.

4.5 Kerätyn tutkimusaineiston analyysi

Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta kuvaus tiivistettynä. Sen tarkoituksena on järjestää kerätty aineisto johtopäätösten tekemistä varten. Tutkimus on aineistolähtöinen. Aineisto kuvaa haastateltavien kokemuksia avoimesta ruokatuntitoiminnasta. Analyysin tarkoitus on luoda selkeä sanallinen kuvaus toiminnan merkityksestä. Sisällönanalyysillä aineisto saadaan tiiviiseen ja selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Sisällönanalyysissä kerätty aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja sen jälkeen kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisen aineiston prosessi voidaan jakaa kolmeen osaan: 1) aineiston pelkistäminen 2) aineiston ryhmittely ja 3) käsitteiden luominen aineistosta. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 103–108.)

Ensimmäiseksi kuuntelin nauhoitettuja haastatteluja ja litteroin ne sana sanalta. Luin litteroidut haastattelut useaan kertaan ja perehdyin niiden sisältöön. Tämän jälkeen listasin sisällöstä löytyneet pelkistetyt ilmaukset, yhdistelin niitä ja lopulta muodostin ilmauksista alaluokat. Alaluokkien yhdistäminen muodosti yhden yhteisen yläluokan ja kokoavan käsitteen – diakonian (Liite 3).

Pelkistämävaiheessa etsin aineistosta tutkimuskysymykseen vastaavat ilmaukset. Olen pyrkinyt ymmärtämään mitä nämä ilmaukset merkitsevät haastatteluun osallistuneille henkilöille.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tietoista havainnointia tein vasta sen jälkeen, kun olin tullut ryhmissä tutuksi. Tällä tavoin vähensin riskiä siitä, että ruokatuntiin osallistuvat häiriintyisivät havainnoinnista. Tutkimuseetiikasta on huolehdittu muun muassa kertomalla asiak-

kaille heti harjoitteluni alkuvaiheessa, että harjoittelun lisäksi teen toiminnasta myös opinnäytetyön.

Koska olen Messukylän seurakunnan työntekijä, tiedän, että ruokatunnilla käy ihmisiä, joiden elämäntilanne on taloudellisesti hankala. Nimi muutettiin ”työttömien ruokailusta” ”ruokatunniksi”, koska ruokatuntiin osallistujia ei haluta leimata. On mahdollista, että nimenmuutoksesta huolimatta siihen osallistujat mahdollisesti kokevat häpeää. Tämä on huomioitu kysymyksiä muotoillessa.

Kaikki haastateltavat olivat pitkän linjan ruokatunnilla kävijöitä. Niinpä tutkimustulokset saattavat antaa yksipuolisen kuvan ruokatuntien merkityksestä. Haastateltavat olivat myös vanhempia henkilöitä. Tämä johtuu siitä, että pyynnöstäni huolimatta nuoremmat ruokailijat eivät halunneet tulla haastateltaviksi. He mahdollisesti eivät tunne oloansa niin kotoisaksi ruokatunnilla käydessään. Jos olisin tehnyt kyselyn lomakkeella, olisin ehkä saanut suppeampia vastauksia, mutta monipuolisemmasta näkökulmasta.

Tutkimusta tehdessä on pyritty objektiivisuuteen. Tutkimuksen tekeminen omassa työyhteisössä on kuitenkin voinut alitajuisesti vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen ja haastatteluista tehtyihin johtopäätöksiin.

Seurakunnan diakoniatyöntekijät eivät vaikuttaneet haastateltavien henkilöiden valitsemiseen. Haastateltavaksi täytyi ottaa niitä henkilöitä, jotka siihen suostuivat. Esittäessäni Linnainmaan seurakuntatalolla haastattelupyynnön, ruokailijoiden joukosta tuli vastaus: *Mitä tutkittavaa tässä on. Tää ruokailu on meille tärkeä.* Henkilökohtaisesti pyytämällä sain haastateltavat, tosin kaksi henkilöä, joiden kanssa olin sopinut haastattelun seuraavaksi kerraksi, eivät saapuneet paikalle, ja jouduin pyytämään tilalle toisia henkilöitä.

Ennen jokaista haastattelua informoin asiakasta haastattelun tarkoituksesta. Lisäksi kerroin, että hänen haastattelussa antamansa tiedot jäävät vain omaan käyttööni eikä asiakkaan henkilöllisyys paljastu.

Keskustelin useita kertoja tutkimuksen aihepiiriin liittyvistä teemoista Messukylän seurakunnan johtavan diakoniatyöntekijän kanssa. Hän on allekirjoittanut

kirjallisen luvan tutkimuksen tekemiseen. Myös kirkkoherra tietää tutkimuksen tekemisestä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

En käsittele haastattelussa esiinnousseita seikkoja haastattelukysymyksittäin. Sen sijaan raportoin haastattelutulokset niiden merkitysten mukaisesti, joita asiakkaat ruokatunnille antoivat. Lopuksi käsitelen havainnoinnista saamiani tuloksia. Ne vaikuttavat tukevan haastattelussa ilmitulleita seikkoja.

5.1 Haastattelujen tulokset

Tutkimukseeni osallistuneet kuusi henkilöä olivat kaikki käyneet ruokatuntitoiminnassa yli kolme vuotta, pari osallistujista jopa kymmenisen vuotta. Haastateltavista oli kolme naista ja kolme miestä. Kaikki naiset olivat vain ”oman” seurakuntatalonsa ruokailijoita, sen sijaan miehet kiersivät useammassa ruokailupaikassa, myös muualla kuin Messukylässä. Haastateltavat olivat saaneet tiedon ruokailusta helposti: vastaanotolla käydessään työntekijältä, ”viidakkorummun” välityksellä ja ilmaisjakeluna jaettavasta Kirkkosanomista, josta osattiin myös etsiä tietoa ruokailupaikoista ja ajoista.

viidakkorumpu varmaan mullakin, mutta Kirkkosanomia, kun mää oon aika hyvin lukenut Kirkkosanomia, niin siinähan tämä on ja, joo varmaankin kavereiltakin jotka kävi, se on yks, taitaakin olla se tärkein mainostus

tuolla kulkeissa

kyllä mulle ainaki Martta (diakoniatyöntekijä) sano siitä silloin

Kohtaaminen ja yhteisöllisyys olivat löydettävissä useista haastatteluvastauksista. Seurakunnan järjestämää ruokatuntia arvostettiin, ja ruokatunnille osallistuville ruokailuhetki on tärkeä. Yksinäiselle ihmiselle on tärkeää, että edes kerran

viikossa on yksi meno, jota voi odottaa ja jossa löytyy keskusteluseuraa. Monella haastateltavalla oli huoli siitä, että toiminta lopetettaisiin vähentyneen kävijämäärän takia. Toiminnan välissä olleet tauot koettiin huonona asiana ja niiden todettiin vaikuttaneen siihen, että ihmiset eivät tienneet ruokailujen alkaneen taas tauon jälkeen.

ei muuta sen paremmin kun, että se on jatkuvasti ettei siinä oo niinku nyt oli täälläkin oli välillä pitkiä katkoja ja että oli tässä ettei ollu keittäjää ja sit tuli remontti että oli pitkän aikaa että oli sit ihmiset ei taas osannu tulla

mä kyllä arvostan tämmöstä ja toimintaa, tää on hyvää toimintaa

nyt tulis sit semmonen ehdotus että voisitte vähän enemmän mainostaa tässä välillä

ei mitään muuta kun että säilyis vaan

Ruokatunnille on helppo tulla, se toimii hyvin matalan kynnyksen paikkana. Ruokatunnille lähtemiseen ei tarvita kaveria. Sinne tullaan pääasiassa yksin ja turvallisuutta tuo tieto, että paikalla on todennäköisesti tuttuja ihmisiä. Ruokatuntia ei tee tärkeäksi vain lämmin ateria vaan toisten ihmisten tapaaminen ja yhteinen keskustelu. Keskustelu on yleistä jutustelua, ajatustenvaihtoa poliitikasta ja yhteiskunnallisista asioista. Jopa ruokailun aluksi pidettävä hartauden aihe sai aikaan keskustelua ruokapöydässä tai työntekijän kanssa.

en niin sanotusti sillai sydänystävää oo, mutta siis sanotaans sellainen tuttavallinen ystävällisyys, että oon sillain oppinu tunteen

jos tuolla nähdään ja muuta sitten saatan jutella ja pidemmäksikin aikaa jutella

täällä kohdataan, tänne voi tulla, että on tämmönen paikka mihin pääsee kerran viikossa, semmosta sosiaalista kanssakäymistä

no on se vähän vaihtelua kun eläkkeellä on, ni tapaa ihmisiä, muitakin kuin baarissa juoppoja

Vastaajille oli selvästi erittäin merkityksellistä, minkä hintainen ruoka on. Vain yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei hinnalla ollut väliä. Hintaa on nostettu puolet eurosta kahteen euroon ja jälkiruoka jätetty kokonaan pois. Haastatelta-

vat totesivat, että suuremmalla summalla he tekevät jo ruokaa itsekin. Diakonia-työntekijän vastaanotolta voidaan myös ohjata syömään ilmaiseksi, jos tuota kahta euroa ei löydy. Ruokailua ei muutenkaan tarvitse rahan takia jättää väliin. Joskus rahaa ei ole ja toisella kerralla voi laittaa rahakippoon enemmän. Tiedossa oli myös se, että Tampereen kaupungin päihtyneiden päivätoimintakeskus ”Huoltsussa” ruokaa saa eurolla. Siihen kävijäjoukkoon ei kuitenkaan haluttu leimautua. Ruoan ei odotettu olevan mitenkään erikoista: tavallinen maukas ja täyttävä kotiruoka on parasta mahdollista.

jos menee bussirahatkin jo joutuu maksaan niin kyllä ruoan pitää olla edullista

sillon kun se nousi puolestatoista eurosta kahteen euroon ni pikkusen mielti että mitä sillä kahdella eurolla saa kaupasta

jos se olis neljä euroa, sillähän tekis jo kattilallisen, ainakin naisihminen

pieni on eläke taikka siis jos mää alkaisin jossain kippolassa syömään. Ei siitä tulis yhtään mitään, en mää pärjäis. mutta kun itte laittaa niin kyllä näihin hintoihin selviää

Haastattelemilleni miehille oli tärkeää saada valmista ruokaa. He kokevat vaivalloiseksi ruoan ostamisen ja laittamisen. Yhdellä haastateltavalla oli niin pieni asunto (mahdollisesti pelkkä huone), ettei siellä ole tilaa säilyttää ruokia ja ruoanlaittoon tarvittavia astioita.

Kukaan haastateltavista ei kyseenalaistanut hartautta, mutta sen merkitys on erilainen eri henkilöille. Ruokatunti tiedostetaan selkeästi seurakunnan toiminnaksi. Kun ollaan kirkon tiloissa, hartaus on asiaan kuuluvaa. Sen ei kuitenkaan haluta kestävän liian kauan. Kyse on enemmänkin ruoan siunaamisesta, ruokarukouksesta. Yhden mielestä se täytyy ehdottomasti pitää, jopa niin, että ruokarukouksen lukee joku ruokailija, jos työntekijä ei jostain syystä ole paikalla. Toiselle se ei ollut välttämättömyys, mutta ei haittaakaan. Joskus hartaudesta saa myös ajateltavaa asiaa. Pari haastateltavaa muisteli eläkkeelle jääneen työntekijän pitämiä puheita ja yhdessä laulettuja virsiä.

Pelastusarmeijalla oli se tuota että soppaa ja sanaa, mutta eiks tää nyt oo vähän samalaista

ei se nyt ihan välttämättömyys, mutta kyllähän se siinä voi olla tietenkin

minusta se on kyllä oikein kiva juttu

Haastattelemistani henkilöistä neljä oli toiminut joissakin tehtävissä seurakunnassa. Yksi oli pitkänlinjan vapaaehtoinen, pari oli toiminut pienissä tehtävissä seurakunnan myyjäisissä ja tapahtumissa ja yksi oli ollut avustamassa vanhusien viemisessä kirkkoon. Vapaaehtoisuuteen olisi ollut enemmänkin halukkuutta:

tääkin on niin kiree alue tää, että sinne on tarpeeks tarjokkaita ni ei pääsekkään.

Halukkuutta oli myös toiminnan mainostamiseen, ja yksi haastateltava toi esille näkökulman maahanmuuttajien erityisestä kutumisesta yhteiseen ruokapöytään:

vois jotain jakaa tässä lähistöllä ja no, se on erikseen mietittävä teidän

voiko sen selvittää, että onko tässä lähialueella maahanmuuttajia, jonka vois sitten houkutelaa tänne

Työntekijän mukana olemista pidettiin merkittävänä. Hänen läsnäolonsa osoittaa, että seurakunta on kiinnostunut ruokatunnilla kävijöistä. Ruokailijat voivat kokea itsensä yhtä arvokkaiksi kuin muissakin seurakunnan tilaisuuksissa kävijät. Eräs haastateltavista totesi, että ruokatunnin yhteydessä työntekijältä on helppoa kysyä muistakin asioista tai sopia aikaa kahdenkeskeiseen tapaamiseen.

diakoniatyöntekijän läsnäolo se on jo monelle se antaa hyvin paljon ja tuo semmosta määrättyä arvokkuuden tunnetta

joo, kyllä se tietysti täytyy olla jos seurakunnassa ollaan niin mitäs seurakunta olis jos ei olis joku työntekijä mukana eli ei olis läsnä

mä näen että seurakunta on tässä täysillä mukana ja sillain ettei ne niinku, että on niinku sitoutunut tähän toimintaan

no ei se mitään haittaa (työntekijän läsnäolo). Ihmisiä me kaikki ollaan.

Virtuaalisesti tuleekohan se seurakuntaan että ei ole pappia ollenkaan ja näy niin sitten on niinku vapaasti täällä ja on niinku joku komentokeskus vaan missä on noita, siinä säästettäs varmaan.

Kaikki haastateltavat toivat julki huolensa toiminnan jatkumisesta ja toivoivat nimenomaan säännöllistä ruokailumahdollisuutta.

5.2 Havainnointitulokset

Ruokatunnilla pöytäryhmistä kuului puheen sorinaa. Havainnoidessani toimintaa huomasin, että aina samaan porukkaan hakeutuvia asiakkaita ei juuri ollut vaan ruokaseuraa vaihdettiin eri kerroilla. Paikalla näytti olevan muutamia, jotka helposti alkoivat johtaa keskustelua. Yksin syöjiä oli vähän.

Paikalle tultiin yleensä hyvissä ajoin, ja eteisessä jo odoteltiin, koska sisälle pääsee. Vain muutama ruokailija tuli vasta hartauden jälkeen paikalle.

Havaitsin, että nuoremmille ruokailijoille työntekijät eivät olleet tuttuja, eivätkä nuoret asiakkaat itse olleet aloitteellisia muiden ruokatunnilla kävijöiden suhteen. Näytti siltä, että edullinen ja ravitseva ruoka oli heille tärkein asia paikalle saapumiseen.

Ruokatunnilla on säännöllisiä ruokailijoita, joista osa kiertää kaikilla seurakuntaloilla. Ruokailuun osallistuu myös satunnaisempia kävijöitä.

Hartauden aluksi työntekijä toivotti kaikki tervetulleiksi yhteiselle aterialle. Kun paikalle saapui henkilö, joka ei ollut aiemmin käynyt ruokatunnilla, diakoniatyöntekijä kävi erikseen toivottamassa hänet tervetulleeksi ja kertoi samalla myös ruokailumahdollisuuksista muinakin päivinä.

Poikkeuksetta kävi ilmi, että hartauden aikana ei keskusteltu omia juttuja vaan hiljennettiin yhteiseen aloitukseen.

Ruokailutilanteet olivat hyvin toistensa kaltaisia, eikä niiden 12 kerran aikana, jolloin tein havaintoja, tapahtunut mitään erityistä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kun tarkastelen tutkimuskysymystä haastatteluja ja ruokatunnin tapahtumia vasten, voin todeta, että ruokatunti täyttävää diakoniatyön tunnusmerkit: tilaisuutta ei käytetty pelkästään ruokailuun vaan toisten ihmisten kohtaamiseen, heikosti toimeentulevat saivat edullista ruokaa ja yksin elävät kaipaamaansa seuraa. Hengellisyys on läsnä. Hartautta kunnioitettiin hiljentymällä ja sen merkitystä korostettiin myös haastatteluissa.

Haastattelujen analysoinnin jälkeen huomasin, että myös ne merkitykset, joita haastateltavat antoivat ruokatunnille, ovat diakoniatyön keskeisiä asioita: yhteisöllisyys, lähimmäinen, kohtaaminen, yhteinen ateria. Nämä käsitteet ovat osa diakoniaa. Näin ollen haastattelujen ja havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että ruokatunti on diakoniatyön ytimessä.

Yksi diakoniatyön tehtävä on etsiä hätää kärsiviä henkilöitä. Nykypäivänä työntekijän kulkeminen talosta taloon ei olisi luontevaa. Pääasiassa tiedotus hoideetaan seurakunnan kuukausitiedotteella, Internet-sivuilla ja jokaiseen kotiin jaettavalla, ilmaisella Tampereen seurakuntien julkaisemalla Kirkkosanomilla. Mielestäni tiedottaminen on riittävää ja sitä tehdään laajalla rintamalla. Virallisten tiedotuskanavien lisäksi tieto kulkee puskaradion kautta. Haastatteluissa tuli ilmi, että asiakkailta jopa oli halukkuutta jakaa ruokatuntimainoksia lähiympäristöön. Kun diakoniatyön vastaanotoilla kerrotaan ruokatunnista, se tavoittaa asiakkaan itsensä lisäksi mahdollisesti myös hänen kaveripiirinsä.

Haastatelluille henkilöille ruokatunti oli tärkeä sekä lämpimän aterian että kohtaamisen merkityksessä. Kun mietin niitä henkilöitä, jotka kävivät vain yhdessä paikassa syömässä, on selvä, että toisten tapaaminen oli tähdellisempää kuin ruoka – yksi lämmin ateria viikossa ei vielä poista nälkää. Yksinäiselle ihmiselle on merkityksellistä, että on joku paikka, missä tapaa toisia ja missä voi tuntea itsensä hyväksytyksi, arvokkaaksi ja tarpeelliseksi ihmiseksi.

Eräs tutkimustyön lähtökohdista oli se, että Messukylän seurakunnan diakoniatyöntekijät pohtivat omien työtehtäviensä tärkeysjärjestystä. Tehdyissä haastatteluissa tuli selvästi ilmi, että asiakasnäkökulmasta katsottuna diakoniatyöntekijän läsnäolo ruokatunnilla on perusteltua. Kun seurakunnan edustaja on paikalla, se lisää ruokailuun osallistujien itsensä arvokkaaksi tuntemisen tunnetta. Lisäksi työntekijän paikallaolo antoi mahdollisuuden kysyä omaan elämäntilanteeseen liittyvistä asioista. Työntekijä voi siis antaa palveluohjausta tarvittaessa. Joillekin voi olla helpompaa tulla ruokatunnille kuin avoimelle vastaanotolle, jossa jonotetaan eteistilassa omaa vuoroa muiden asiakkaiden kanssa. Joku koki työntekijän luovan positiivista ilmapiiriä. Kun koolla on joukko, jonka elämässä voi olla paljon raskaita asioita, onkin tärkeää, että työntekijä voi keventää keskustelua esimerkiksi huumorilla tai pelkästään sillä, että on tilanteessa satapro-senttisesti läsnä.

Satapro-senttinen läsnäolo välittää myös hengellisyyttä. Siihen ei tarvita voimaalista sanallista julistusta. Vaikka työntekijällä ei olekaan pyhimysrengasta päänsä päällä, hiljainen sisäinen rukous ja läsnäolo paikalla olevien arjessa ovat osa Jumalan työtoverina olemista. Ystävällisyys ja kohtaaminen puhuvat enemmän kuin sanat Jos hengellisyyttä haluttaisiin vielä lisätä, se kävisi helposti rakentamalla kirkkovuoden teemaan sopiva alttari ja sytyttämällä ruokailun aluksi kynttilä alttarille. Onhan meillä muutenkin usein tapana juhla-ateriaalla sytyttää kynttilä ruokapöytään.

Havaintojen mukaan diakoniatyöntekijän läsnäolo ruokatunnilla mahdollistaa hyvin henkilökohtaisen vuorovaikutuksen. Parhaassa tapauksessa, kun ruokailija valitsee tyhjän pöydän, diakoniatyöntekijä voi välittää lähimmäisyyttä ja välittämistä istumalla seuraan. Yhdessä ruokaillessa on tilaisuus luontevasti keskustella arkisista asioista. Samalla työntekijän herkäät korvat saattavat kuulla asioita, joihin olisi hyvä palata myöhemmin, ja hän voi sopia kahdenkeskeisen keskusteluajan, jos sellaiselle näyttäisi olevan tarvetta.

Silloin kun vastaanotto on samana päivänä kuin ruokatunti, on työntekijän helppoa kutsua asiakas syömään. Samalla hänet kutsutaan paikalla olevaan yhteisöön. Jos työntekijä itsekkin voi osallistua yhteiseen ruokapöytään, tunne siitä, että hätä on jaettu yhdessä, saattaa voimistua ja hätä lievittyä.

Haastattelujen perusteella aterian hinnalla oli selkeä merkitys. Viimekeväinen hinnan nousu 1,5 eurosta 2 euroon sai jo asiakkaat miettimään sitä, kannattaako se raha maksaa. Jos hinta nousisi vielä lisää, ruokatunnilla käyminen pitäisi lopettaa.

Haastatelluista henkilöistä viisi oli eläkkeellä ja he olivat aivan tavallisia ihmisiä eivätkä ”metsien miehiä”, niin kuin yksi ruokatuntien vakiporukka. Mielestäni he ovat myös niitä ihmisiä, jotka elävät menestystarinan kääntöpuolella ja tarvitsevat elämäänsä tukea. Tämä toimintamuoto saattaa olla yksi tukipilari, jolla heidän elämänsä pysyy elämisen arvoisena. Ruokatunnin yksi merkitys on toimia ennaltaehkäisevänä työnä. Kun yhteinen ruokailu sosiaalisine ja hengellisine ulottuvuuksineen ehkäisee joutumasta äärimmäiseen hätään, se on silloin diakoniatyön ytimessä.

Linnainmaan seurakuntatalolla toimii RuokaNyssen pysäkillä Nysse-kahvila, joka on vapaaehtoisten pyörittämä ja jossa he istuvat asiakkaitten pöydissä. Ajattelen, että ruokatunnillakin voisi olla muutama vapaaehtoinen syömässä yhteisessä pöydässä ja juttelemassa ihmisten kanssa. Myös diakoniatyöntekijällä on hyvä vaikuttamisen paikka tilanteissa, joissa joku ruokailija istuu yksin. Hän voi hienovaraisesti ohjata ihmisiä istumaan yhdessä ja syödä itse aina eri ihmisten seurassa. Miettiä voisi myös sitä, toisiko asiakkaiden osallistaminen ruokatunnin järjestelytehtävissä aktiivisuutta seurakunnan muuhunkin toimintaan tai oman elämän asioihin.

Vielä tärkeämpi tulevaisuuden kehitysnäkymä voisi olla se, että ruokatuntia kehitetään yhä enemmän avoimeksi ateriyhteydeksi, johon kaikki seurakuntatalolla kävijät ja paikalla olevat työntekijät haluavat osallistua. Nykyisin samaa ruokaa tarjotaan ensin kirkontupatoimintaan osallistujille, ja vasta sen jälkeen alkaa kaikille avoin ruokatunti. Mielestäni tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että nimen vaihtaminen työttömien ruokailusta ruokatunniksi ei ole täysin täyttänyt tavoitettaan.

Diakoniatyön yksi tehtävä on kehittää uusia toimintakeinoja, tukimuotoja ja avustamiskäytäntöjä. Ateriyhteys ymmärretään meillä nykyisin ehtoollisen vietoksi. Alkukirkossa siihen kuului ehtoollisen lisäksi myös yhteinen ruokapöytä.

Häkkinen perää artikkelissaan myös seurakunnan yhteistä ruokapöytää. Voiko sellaisen toteuttaminen olla mahdollista? Kaukajärvellä on kerran kuussa yksinkertainen arkiehtoollinen. Ehtoollinen toteutetaan kirkontuvan ruokailun ja ruokatunnin välissä. Ajatuksena on ollut, että ehtoolliselle osallistuisivat niin kirkontuvan kuin ruokatunninkin osallistujat. Tätä toiminta-ajatusta voisi lähteä kehittämään enemmän. Ateriyhteys toteutuisi ensin ehtoollispöydässä ja sitten ruokapöydässä. Yhteiseen pöytään istuisivat kirkontuvan osallistujat, ruokatunnilla kävijät, talossa olevat työntekijät ja ehkäpä vielä päiväkerhoon lapsiaan tuovat vanhemmat. Eikö silloin päästäisi diakoniatyön ytimeen, vaikka kaikki eivät äärimmäisessä hädässä olisikaan? Silloin luotaisiin tilaa kristillisen rakkauden kasvamiselle ja seurakunnan jäsenten harjoittamalle diakonialle.

Puhetta pitäisi olla paljon vähemmän. Se mikä paahtaa saarnataan, harvoin yhdistää meitä. Mitä siis tekisit? Ota luuta ja siivoa jonkun talo. Se puhuu kylliksi. Me kaikki, jotka teemme vähäisen voitavamme ja jatkamme matkaa, olemme vain hänen välikappaleitaan. (Äiti Teresa 1976, 46.)

LÄHTEET

Ala-Kuusisto, Eliisa 2013. Johtava diakoniatyöntekijä, Ylöjärven seurakunta. Ylöjärvi. Henkilökohtainen tiedonanto 6.9.

Diakoniantoimikunnan pöytäkirja 2/92. Messukylän seurakunta.

Diakoniantoimikunnan pöytäkirja 4/92. Messukylän seurakunta.

Diakoniatyön johtokunta pöytäkirja 4/95. Messukylän seurakunta.

Evira. Viitattu 9.10.2013.

http://www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/lomakkeet_ja_ohjeet/elintarvikkeet/elintarvikehuoneistot/ruoka-apuohje_16035_2013.pdf.

Hiilamo, Heikki & Hiilamo Kirsi 2007. Apua? Lähimmäisyyden perusteet. Helsinki: Kirjapaja.

Huotari, Voitto 2008. Mikä diakoniassa on luovuttamatonta. Teoksessa Salla Korpela (toim.) Rakkauden virassa. Diakonian ammattilaisten viisi vuosikymmentä. Helsinki: Minerva, 7–9.

Häkkinen, Sakari 2010a. Köyhän rukous. Jos tämän päivän selviäisi. Teoksessa Kari Latvus; Sakari Häkkinen & Hanne Von Weissenberg. Köyhien Raamattu. Helsinki: Kirjapaja, 274–280.

Häkkinen, Sakari 2010b. Köyhien ruokailu. Kaikille riittää. Teoksessa Kari Latvus; Sakari Häkkinen & Hanne Von Weissenberg Köyhien Raamattu. Helsinki: Kirjapaja, 121–130.

Häkkinen, Sakari 2010c. Köyhien ruokailu. Pidot köyhille. Teoksessa Kari Latvus, Sakari Häkkinen & Hanne Von Weissenberg. Köyhien Raamattu. Helsinki: Kirjapaja, 131–138.

Kangas, Pia 2011. Nälkä kuuluu kaikille. Tampereen Harjun seurakunnan diakoniatyön työttömien ruokailu. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonia-tähtä. Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kansanaho, Erkki & Hissa, Pentti I. 1979. Palveleva kirkko. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kirjaneliö.

Kirkkojärjestys. Viitattu 24.9.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#L4>.

- Kirkko muutosten keskellä 2004. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Toinen korjattu painos. Jyväskylä: Gummerus. Viitattu 7.10.2013. Saatavilla [www muodossa](http://www.muodossa):
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Kirkko%20muutosten%20keskell%E4.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Kirkko%20muutosten%20keskell%E4.pdf).
- Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012. Kirkkohallitus: Helsinki 2013. Viitattu 2.10.2013. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa):
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/Koko_vuosikirja_2012_12092013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/Koko_vuosikirja_2012_12092013.pdf).
- Koivula, Ulla-Maija; Ohisalo, Maria & Saari, Juho 2013. Kyselytutkimus ruoka-avusta Tampereella. Tietotuotannon ja laadunarvioinnin julkaisuja D6/2013. Tampereen kaupunki.
- Koskenvesa, Esko 2002. Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 35–58.
- Kuusimäki, Kalle 2012. Diakonia kirkon perustehtävänä. Teoksessa Raili Gothoni; Riitta Helosvuori; Kalle Kuusimäki & Karoliina Puuska (toim.) Kantakaa toistenne kuormia. Helsinki: Kirjapaja, 11–48.
- Latvus, Kari 2010. Köyhien ruokailu. Ruokaa nälkäiselle. Teoksessa Kari Latvus; Sakari Häkkinen & Hanne Von Weissenberg. Köyhien Raamattu. Helsinki: Kirjapaja, 118–120.
- Latvus, Kari & Elenius, Antti 2007. Auttaminen, diakonia ja teologia. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 11–33.
- Loikkanen, Lotta 2013. Ylijäämäruuantie ruoka-avuksi on mutkainen. Kangasalan Sanomat 8.10., 5
- Malkavaara, Mikko 2007. Suomalaisen diakoniatyön taustat ja nykytilanne. Teoksessa Kari Latvus ja Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 83–121.
- Miettinen, Sisko-Helena 2013. Diakoni, Messukylän seurakunta. Tampere. Sähköpostiviesti 7.10. Vastaanottaja Tytti Jauhainen. Tuloste tekijän hallussa.
- Pikkarainen, Jyrki 2010. Viiden työttömän kuvaus Kalevan seurakunnan työttömien ruokailusta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Länsi Pori. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Pohjanen, Virpi 2013. Diakonissa, Messukylän seurakunta. Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 9.9.
- Puro, Erika 2012. Aamupuuron yhteisöllisyyttä ja merkitystä etsimässä. Konginkankaan kappeliseurakunnan diakoniatyön aamupuuro osallistujien kokemana. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a. Mitä on suomalainen diakonia? Viitattu 24.9.2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content43EA4D>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Aamenesta Öylättiin. Viitattu 10.10.2013. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Diakonia>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c. Malliohjesäännöt. Viitattu 24.9.2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3BD819-2>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.d. Välittävä yhteisö - diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Viitattu 24.9.2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content401510>.
- Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntien keskusrekisteri 2012. Vuositilasto 2012.
- Toimintakertomus 1995. Messukylän seurakunta.
- Toimintakertomus 1996–2002. Messukylän seurakunta.
- Toimintakertomus 2003. Messukylän seurakunta.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turvallinen kaupunki i.a. Yhteisöllisyys ja osallisuus. Viitattu 10.10.2013.
<http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja/yhteisollisyys-ja-osallisuus>.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 107–28.

- Yle Uutiset 2013. Koulusta ylijäävää ruokaa myydään 1,5 eurolla. Kotimaa. Viitattu 8.10.2013.
http://yle.fi/uutiset/koulusta_ylijaavaa_ruokaa_myydaan_15_eurolla/6836515
- Äiti Teresa 1976. Minun on jano. Suom. Anna-Maija ja Taisto Nieminen. Piek-sämäki: Kirjapaja.

LIITE 1. Tutkimuksen haastattelurunko.

Mistä olet saanut tietää ruokailusta?

Kuinka kauan olet käynyt täällä?

Osallistutko muuhun seurakunnan toimintaan?

Tuletko yksin vai joidenkin ystävien kanssa?

Tunnetko täällä käyvät ruokailijat?

Oletko ystävästynyt uusien ihmisten kanssa?

Mikä on sinulle tärkeintä täällä käymisessä?

Mitä ajattelet alussa pidettävästä hartaudesta?

Onko seurakunnan työntekijän läsnäololla sinulle merkitystä?

Onko ruuan hinnalla sinulle merkitystä?

Mitä toiveita sinulla on ruokatunnin järjestämisestä?

Mitä muuta haluat sanoa?

LIITE 2. Tutkimuksen havainnointilomake.

Paikka _____ Päiväys _____

Ketä on paikalla

Mitä hartauden aikana tapahtuu

Kenen seuraan kukin hakeutuu

Kontaktit työntekijöihin

Erityisiä huomioita

LIITE 3. Sisällönanalyysi haastatteluaineistosta

Alkuperäiset lainaukset	Ryhmitellyt ilmaukset	Merkitys	DIAKONIA
Sillain tuttavallinen ystävyys. Täällä kohdataan, tänne voi tulla. Tää on sillain hyvin tärkeä. Tapaa muitakin kuin baarissa juoppoja. Voi puhua kaikennäköistä asiaa maan ja taivaan välillä. Työntekijän läsnäolo antaa monelle paljon ja tuo semmosta arvokkuuden tunnetta. Tää on sellanen matalan kynnyksen tulla.	Mahdollisuus tutustua, jopa ystävystyä. Työntekijän läsnäolo koetaan tärkeänä. Sosiaalista kanssakäymistä.	Kohtaaminen	
Vuodesta 95, siitä kun mä aina välillä olin työttömänä. Me ollaan opittu tunteen täällä vuosien mittaan. Paikka minne pääsee kerran viikossa. Tuota nähdä ihmisiä. Ettei sairaustapauksissa keskeytyis, että olis jatkuvasti	Paikka jonne halutaan tulla säännöllisesti. Ruokailijat ovat kasvotuttuja. Yhteinen keskustelu. Tutuilla kasvoilla on merkitystä. Pelko toiminnan loppumisesta.	Yhteisöllisyys	
Vakituisesti noitten vaatteiden kanssa. Mummon kammarin juttuja. Kaveri soitteli ja varmisti onko tää, epävarmuutta katkoksista. Helpottaa ja näkee ympärilleen.	Huomataan jos joku ei ole käynyt pitkään aikaan. Ei istuta ruokailemassa vakipaikoilla. Halukkuutta vapaaehtoistyöhön seurakunnassa.	Lähimmäinen	
Saa lämpimän ruuan, ruokarukous. Ei oo pelkästä ruokailusta kyse. Kirkon järjestämää toimintaa. Sillä on merkitystä että seurakunta on täysillä mukana ja sitoutunut tähän toimintaan. Tämmöinen yhteinen antais niinku pohjaa, että tulis muihinkin piireihin.	Tärkeä kohtaamispaikka. Tiedostetaan, että ollaan seurakunnan järjestämässä ruokailussa. Mukava syödä yhdessä. Ruokarukous tärkeä. Soppaa ja sanaa. Turvallista tulla yksin.	Ateriyhteys	